

Magdalena Lisiecka-Czop
Szczecin

„PRAWDZIWI PRZYJACIELE TŁUMACZA” A DYDAKTYKA I PRAKTYKA PRZEKŁADU

Zarys treści: Artykuł jest próbą wypełnienia luki w badaniach dotyczących tzw. prawdziwych przyjaciół tłumacza, czyli par wyrazowych w dwóch językach, identycznych lub podobnych na tyle, że możliwe jest tworzenie ich na zasadzie analogii jednego języka do drugiego. Autorka analizuje występowanie takich par na przykładzie tłumaczeń tekstów popularnych i specjalistycznych (polskich i niemieckich) oraz kryteria rozróżnienia „prawdziwych” i „fałszywych przyjaciół”. Dyskutowane są także możliwości lematyzacji i opisu leksykograficznego w dwujęzycznym słowniku „prawdziwych przyjaciół”, jak również implikacje dla dydaktyki i praktyki przekładu.

Definicja pojęć

Pojęcie „prawdziwi (lub wierni) przyjaciele tłumacza” zostało utworzone na podobieństwo terminu „fałszywi przyjaciele tłumacza”, znanych również jako *faux amis du traducteur*. Jako fałszywych przyjaciół określa się „(niezamierzone) błędy językowe w języku obcym, polegające na nadawaniu leksemowi (bądź frazeologizmowi) jednego języka znaczenia lub formy przysługującej jego leksykalnemu odpowiednikowi w innym języku” (Szulc, 1984: 267).

Błędy takie powstają, gdy podobieństwo formalne par wyrazowych może stwarzać wrażenie, że mają one to samo znaczenie i funkcję. Tak jednak nie jest. Na przykład wyraz *eksploracja* ma niemiecki odpowiednik *Exploration* i angielski *exploration*, jednakże zakres znaczeniowy leksemów niemieckiego i angielskiego jest szerszy niż leksemu polskiego. Jako *Exploration/exploration* określamy bowiem zarówno *badanie, poszukiwanie i odkrywanie czegoś* – to pierwsze znaczenie jest zbieżne z językiem polskim – jak również *wywiad lekarski*.

Pojęcie *faux amis* zostało użyte po raz pierwszy w roku 1928 przez Koesslera i Derocquigny. W tym samym czasie pojawiają się pierwsze prace poświęcone podobieństwom międzyjęzykowym, jednakże zainteresowanie problematyką prawdziwych przyjaciół, nazywanych również *identical cognates* (Bolinger 1948) czy *interlinguale Analogonyme* (Hengst 1977), ma miejsce dopiero od lat 70. W dalszym ciągu jednak literatura na temat „prawdziwych przyjaciół” jest nader skromna.

W obszernej, obejmującej przeszło 750 pozycji, bibliografii on-line Lipczuka i Bunciča *An on-line hypertext bibliography on false friends* (dostępnej w Internecie na stronie www.lipczuk.buncic.de) znaleźć można jedynie 21 pozycji odnoszących się do prawdziwych przyjaciół. Są to przede wszystkim krótkie artykuły i nieliczne monografie, dotyczące przeważnie kongruencji między wybranymi parami języków (niemiecki-hiszpański, niemiecki-francuski, rosyjski-niemiecki, angielski-hiszpański). Tylko jedna praca – Chodackiej i Schöffela (2000) rozpatruje to zjawisko w odniesieniu do języka polskiego i niemieckiego. Brak jest pozycji leksykograficznych czy dydaktycznych, a przecież problematyka ekwiwalencji międzyjęzykowych jest chlebem powszednim zarówno dla tłumaczy, jak i dla osób uczących się języka obcego.

Prawdziwi i fałszywi przyjaciele na wybranych przykładach tłumaczeń

Aby zilustrować to zagadnienie na przykładzie wybrałam tekst niemiecki przetłumaczony na język polski. Tekst znajduje się na stronie internetowej ogrodu zoologicznego w Ueckermünde po niemieckiej stronie Zalewu Szczecińskiego¹:

Ogród Zoologiczny w Ueckermünde

W Ogrodzie Zoologicznym w Ueckermünde żyje ponad 400 zwierząt, należących do 100 gatunków. Oprócz rodzimych zwierząt domowych i dzikich Ogród posiada także różne gatunki małp, lwy, papugi, lamy i kangury. Ekspedycji do zwierząt wszystkich kontynentów można dokonać tu w trzy godziny. Zwierzęta żyją na dużych wybiegach, zbliżonych do warunków naturalnych. Niektóre wybiegi są udostępnione dla zwiedzających, tak by mogli obserwować zwierzęta bez krat.

Tradycje regionu przedstawia ekspozycja maszyn rolniczych, żniwnych i wiatrak kozłowy. Szkoła Zoologiczna oferuje klasom lekcje biologii. Opro-

¹ Zob. <http://www.stettinerhaff.de>.

dzanie z przewodnikiem oraz pokazy karmienia zwierząt sprawią, że spędzicie Państwo miły i ciekawy dzień w Ogrodzie Zoologicznym.

Der Tierpark

Im Tierpark Ueckermünde leben über 400 Tiere in 100 Arten. Dazu gehören neben heimischen Haus- und Wildtieren auch verschiedene Affenarten, Löwen, Papageien, **Lamas** und Kängurus. Eine **Expedition** zu den Tieren aller **Kontinente** ist hier in drei Stunden möglich. Die Tiere leben in großen naturnah gestalteten Freigehegen. Einige Anlagen dürfen auch betreten werden, so dass die Besucher die Tiere ohne Gitter beobachten können.

Auch die Darstellung alter landwirtschaftlicher **Traditionen** mit Erntemaschinen und eine Bockwindmühle vermitteln einen Eindruck von unserer **Region**. In der Zooschule wird Schulklassen aller Altersstufen **Biologie**-Unterricht angeboten. Erlebnisführungen und Schaufütterungen ermöglichen allen Gästen einen erlebnisreichen Tag im Tierpark.

W tekście niemieckim i polskim występuje kilka par wyrazowych o identycznej lub zbliżonej formie, które wyróżniłam tłustym drukiem:

- 1) *lama* – *das Lama*,
- 2) *region* – *die Region*,
- 3) *kontynent* – *der Kontinent*,
- 4) *tradycja* – *die Tradition*,
- 5) *biologia* – *die Biologie*,
- 6) *ekspedycja* – *die Expedition*.

Dwie pary: (pol.) /ta/ *lama* – (niem.) *das Lama* oraz /ten/ *region* – *die Region* mają różny rodzaj gramatyczny, ponadto leksem *lama*, mimo że akurat w tym kontekście odnosi się do tego samego denotatu, wykazuje różnice w warstwie semantycznej (mamy do czynienia z homonimią i polisemią):

- niem. 1. *das Lama* – zwierzę podobne do wielbłąda hodowane w Ameryce Południowej;
 2. *der Lama* – duchowny buddyjski w Tybecie;
 pol. 1. /ta/ *lama* – 1. zwierzę podobne do wielbłąda hodowane w Ameryce Południowej; 2. tkanina przetykana złotą lub srebrną nitką;
 2. /ten/ *lama* – duchowny buddyjski w Tybecie.

W zasadzie zbieżny zakres znaczeniowy i bardzo podobną formę mają pary:

- kontynent* – *der Kontinent*,
biologia – *die Biologie*.

Różnice formalne wynikają z reguł słowotwórczych języka polskiego i niemieckiego dotyczących zapożyczeń z łaciny i greki. I tak np. nazwy nauk pochodzące od greckiego *logos* – w języku niemieckim kończą się na *-logie* (*Psychologie, Lexikologie*), a w języku polskim *-logia*. Podobnie morfemowi *-cja* w języku polskim z reguły odpowiada morfem *-tion* w języku niemieckim, a odstępstwa od tej reguły – np. *Christianisierung* jako ekwiwalent *chryścianizacji* – często są źródłem błędów językowych.

Wreszcie para *ekspedycja* – *die Expedition*. Analiza słowników jednojęzycznych sugerowałaby zbieżność semantyczną:

ekspedycja, ż

1. wyprawa zorganizowana w określonym celu,
2. grupa osób biorąca w udział w wyprawie,
3. wysyłanie przesyłek lub towarów na miejsce przeznaczenia,
4. dział w instytucji zajmujący się przyjmowaniem i wysyłaniem towarów, papierów urzędowych itp.

Expedition, die, -en

1. *Entdeckungsreise in unerforschtes Gebiet,*
2. *die eine solche Reise unternehmenden Personen,*
3. *das Verschicken, Absendung,*
4. *Versandabteilung (einer Firma).*

Jednakże użycie tego leksemu w tekście polskim razi, ponieważ *ekspedycja* (w znaczeniu 1.) w języku polskim używana jest z okolicznikiem miejsca (*do Chin, do puszczy* itp.). W tym przypadku bardziej adekwatne byłoby użycie słowa *podróż*. Błąd tłumacza wynika z interferencji języka niemieckiego na polski i nierozpoznanie w parze wyrazowej fałszywych przyjaciół.

We wspomnianej przeze mnie pracy Chodackiej i Schöffela prawdziwi przyjaciele tłumacza definiowani są jako „pary wyrazowe, które w języku wyjściowym (*Ausgangssprache*) i docelowym (*Zielsprache*) są identyczne lub podobne pod względem formalnym i których znaczenia w dużej mierze pokrywają się” (M. Chodacka, A. Schöffel 2000: 171). Różnice formalne mogą wg autorów dotyczyć:

- wymowy (niem. *Sport* [S~] – pol. *sport* [s~]),
- akcentu (niem. *Hotel* – pol. *hotel*),
- pisowni (niem. *Setzer* – pol. *zecer*),
- kategorii gramatycznych (niem. *das Theater* – pol. /ten/ *teatr*),
- morfemów słowotwórczych (niem. *konstruieren* – pol. *konstruować*).

Jako prawdziwych przyjaciół Chodacka i Schöffel postulują uznać również takie pary leksemów, których znaczenia w danym kontekście są zbieżne, natomiast w innych kontekstach ta zgodność nie występuje. Tym samym do prawdziwych przyjaciół zaliczałaby się znaczna część tzw. tautonimów.

Obierając za decydujący czynnik praktyczny wymiar tego zjawiska – a więc możliwość tworzenia obcojęzycznych odpowiedników na zasadzie analogii do języka ojczystego i poprawnego ich stosowania – bądź to przez uczącego się, bądź przez tłumacza, trudno zgodzić się z tak liberalnymi kryteriami, jakie zaproponowali Chodacka i Schöffel. Jeśli nawet niewielkie i regularne różnice fonetyczne, ortograficzne bądź morfematyczne nie prowadzą do powstania błędu językowego, to różnice np. rodzaju gramatycznego, liczby czy struktury słowotwórczej stwarzają duże niebezpieczeństwo utworzenia formy niepoprawnej. Podobne pary wyrazowe, których jedynie niektóre znaczenia cząstkowe są zbieżne, a inne nie, nie są prawdziwymi przyjaciółmi.

Wychodząc z takich pragmatycznych przesłanek możemy założyć, że prawdziwymi przyjaciółmi są pary wyrazowe identyczne lub na tyle podobne pod względem formalnym i semantycznym, że ich tworzenie w języku obcym na zasadzie analogii do języka ojczystego nie jest obciążone ryzykiem powstania błędnej formy lub błędnego użycia.

W przeciwieństwie do par języków blisko spokrewnionych, np. języków słowiańskich, większość par wyrazowych należących do polsko-niemieckich prawdziwych przyjaciół to zarazem internacjonalizmy (tj. występują w więcej niż dwóch językach) i mają wspólną etymologię. Oprócz wyrazów pochodzenia łacińskiego czy greckiego coraz większy jest udział zapożyczeń z języka angielskiego. Udział internacjonalizmów zwykle jest większy w tekstach fachowych, jak choćby w następującym przykładzie, wybranym z pakietu informacyjnego ECTS dla studentów germanistyki:

*Wprowadzenie do **morfologii** języka niemieckiego*

Opis zajęć: Czym jest **gramatyka**, czym jest **morfologia** języka? Rodzaje **gramatyk**. **Gramatyka** a inne **dyscypliny** językoznawcze (słowotwórstwo, **leksykologia**, **leksykografia**, **etymologia**, **semantyka**). **Interferencja** językowa i jej rodzaje. Części mowy i **kryteria** ich podziału. Czasownik i jego **kategorie gramatyczne**. **Koniugacja**. **Walencja**. **Rekcja**. **Klasyfikacja** czasownika według **kryteriów morfologicznych**, **semantycznych** i **syntaktycznych**.

*Einführung in die **Morphologie** der deutschen Sprache*

Beschreibung der Veranstaltung: Was ist **Grammatik**? Was ist **Morphologie**? Arten der **Grammatiken**. **Grammatik** und andere linguistische **Diszi-**

plinen (Wortbildung, **Lexikologie, Lexikographie, Etymologie, Semantik**). **Interferenz** und Interferenztypen. Wortart (Wortklasse). Kriterien der Wortartaufteilung. Das Verb und sein Formensystem. **Konjugation** des Verbs. **Grammatische Kategorien. Valenz und Rektion. Klassifizierung** der Verben nach **morphologischen, semantischen und syntaktischen Kriterien**.

Zawiera on aż 18 par internacjonalizmów:

1. <i>interferencja – die Interferenz,</i>	11. <i>morfologiczny – morphologisch,</i>
2. <i>walencja – die Valenz,</i>	12. <i>leksykologia – die Lexikologie,</i>
3. <i>klasyfikacja – die Klassifizierung,</i>	13. <i>leksykografia – die Lexikographie,</i>
4. <i>dyscyplina – die Disziplin,</i>	14. <i>etymologia – die Etymologie,</i>
5. <i>gramatyka – die Grammatik,</i>	15. <i>semantyka – die Semantik,</i>
6. <i>gramatyczny – grammatisch,</i>	16. <i>semantyczny – semantisch,</i>
7. <i>koniugacja – die Konjugation,</i>	17. <i>kryterium – das Kriterium,</i>
8. <i>morfologia – die Morphologie,</i>	18. <i>rekcja – die Rektion.</i>
9. <i>kategoria – die Kategorie,</i>	
10. <i>syntaktyczny – syntaktisch,</i>	

Oczywiście tylko niektóre pary mogą być zaliczone do prawdziwych przyjaciół. Nie będą nimi pary 1–4 ze względu na odmienne (nieanalogiczne) morfemy słowotwórcze, ani pary 5–7 z uwagi na różnice formalne w pisowni. Pary 8–18 wykazują podobieństwa pod względem formalnym i choć nie są identyczne w obu językach, to tłumacz lub uczący się danego języka jest w stanie utworzyć formę w języku obcym na zasadzie analogii. Pary nr 8 i 9 są parami tautonomów: wyraz *morfologia* ma o jedno znaczenie więcej w języku polskim². Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku pary wyrazów *kategoria – die Kategorie*.

Przymiotniki z pary nr 10 co prawda wykazują analogię formalną i znaczeniową, ale niekoniecznie pragmatyczno-stylistyczną. Określenie *syntaktyczny* w języku polskim jest bardzo specjalistycznym terminem językoznawczym. Na płaszczyźnie języka ogólnego używa się raczej termin *składniowy*. W języku niemieckim przymiotnik *syntaktisch* jest ekwiwalentny zarówno do *syntaktyczny*, jak i *składniowy*.

² Oprócz znaczeń: 1) skład, budowa czegoś (morfologia nasion, skał itp.) oraz 2) dział gramatyki, które są wspólne dla obu języków w języku polskim, morfologią potocznie określa się popularne badanie krwi lub jego wynik. W języku niemieckim temu trzeciemu znaczeniu odpowiada ekwiwalent *das Blutbild*.

Pozostają pary 11–18, których podobieństwo formalne i ekwiwalencja semantyczna są przesłankami do uznania ich za prawdziwych przyjaciół tłumacza.

Słownik prawdziwych przyjaciół w praktyce i nauczaniu przekładu

Tematyka *faux amis* dla języków polskiego i niemieckiego doczekała się opracowań leksykograficznych i materiałów dydaktycznych, że przytoczę choćby pracę: *Niemiecko-polski słownik tautonimów* autorstwa Lipczuka, Bilut-Homplewicz, Kątnego i Schatte (1995) oraz dwa zeszyty z tekstami i ćwiczeniami wydane nakładem Wydawnictwa US również w latach 90.³ Słownik tautonimów zawiera wprawdzie tylko wybrane pary wyrazowe i wymaga znaczącego uzupełnienia (co zresztą planowane jest w nowym wydaniu), ale zwraca uwagę na problem i błędy, które niestety wciąż często pojawiają się w słownikach dwujęzycznych, nawet tych renomowanych, oraz w wielu tłumaczonych tekstach.

Wraz z grupą studentów germanistyki Uniwersytetu Szczecińskiego realizują projekt mający na celu stworzenie słownika prawdziwych przyjaciół dla języka polskiego i niemieckiego. Punktem wyjścia była analiza słownika dwujęzycznego – wybrany został *PONS: Duży słownik niemiecko-polski i polsko-niemiecki*⁴, zawierający ok. 55 000 artykułów hasłowych w każdej części.

Analiza zmierzała do wyselekcjonowania podobnych pod względem formalnym par wyrazowych, które potencjalnie mogłyby być prawdziwymi przyjaciółmi tłumacza. Spośród tych par, a było ich ok. 1500, na wstępie odrzucone zostały takie, które zostały sklasyfikowane jako tautonimy i opisane w *Niemiecko-polskim słowniku tautonimów*.

Następnym krokiem była analiza formalna par wyrazowych:

1. odrzucone zostały te pary rzeczowników, które mają różny rodzaj gramatyczny,
2. a także takie, które różnią się liczbą, np:
(niem.) l.mn. *die Chips* – (pol.) l.poj. /ten/ *chips*,

³ Lipczuk, R. (red.), *Von Artisten, Illusionisten, Kriminalisten und anderen falschen Freunden. Übungen und Texte für das Sprachenpaar Polnisch-Deutsch*, Teil 1: Buchstaben A-K, Szczecin 1997.

Lipczuk, R., Nerlicki, K. (red.), *Von Piloten, Pionieren, Potentaten und anderen falschen Freunden. Übungen und Texte für das Sprachenpaar Polnisch-Deutsch*, Teil 2: Buchstaben L-Z, Szczecin 1997.

⁴ *PONS: Duży słownik niemiecko-polski i polsko-niemiecki*, Poznań 2002.

3. wykluczone zostały również pary wyrazowe wykazujące duże różnice ortograficzne, a także – w jednym przypadku – fonetyczne:

(niem.) *der Laser* – (pol.) /ten/ *laser*,

4. w niektórych parach leksykalnych różnice dotyczyły struktury słowotwórczej.

Pozostałe po tej selekcji pary wyrazowe zostały poddane analizie semantycznej, aby stwierdzić, czy ich zakres znaczenia jest taki sam. Znaczenia sprawdzane były w jednojęzycznych słownikach języka polskiego (*Słownik Języka Polskiego PWN* 1995) i języka niemieckiego (*Duden Deutsches Universalwörterbuch* 2001), a następnie w konkretnych kontekstach użycia. Nieocnione były tu zasoby internetowe – wyszukiwarki sieciowe i językowe bazy danych dostępne on-line⁵, pozwalające prześledzić użycie danego leksemu w najróżniejszych tekstach. Okazało się, że sporą część par wyrazowych podobnych lub identycznych w obu językach pod względem formalnym trzeba było odrzucić jako tautonimy, choć wiele z nich w słownikach tautonimów ujętych jeszcze nie jest, np. (niem.) *der Bambus* – (pol.) /ten/ *bambus*⁶.

Po analizie formalnej i semantycznej pozostaje kilkaset par wyrazów, które można uznać za ekwiwalentne w języku polskim i niemieckim. Pary następnie są opracowywane leksykograficznie i dokumentowane przez autentyczne przykłady użycia, pozwalające na ich akwizycję bądź weryfikację w kontekście.

Przyznam, że granica między zaklasyfikowaniem danej pary leksemów jako prawdziwych bądź fałszywych przyjaciół bywa niekiedy trudna do ustalenia. Zwłaszcza że definicje słownikowe bywają niepełne lub nieaktualne. Dlatego tak ważna jest weryfikacja wielu autentycznych przykładów użycia. Trudna bywa również decyzja, czy niuansy formalne i semantyczne są na tyle nieistotne, aby można było je uznać za niewpływające na poprawność tłumaczenia i niepowodujące ryzyka powstania błędu językowego.

Przykładowa lematyzacja dwóch haseł wygląda następująco:

doktor, m

1. stopień naukowy nadawany przez wyższe uczelnie po przedłożeniu pracy i zdaniu egzaminu;
2. osoba posiadająca ten stopień;
3. (pot.) lekarz.

⁵ Między innymi Wortschatzlexikon, <http://wortschatz.uni-leipzig.de>, www.google.pl, www.google.de.

⁶ Wprawdzie w obydwu językach wyraz ten oznacza roślinę tropikalną, w języku polskim ma jeszcze drugie znaczenie – bambusem pogardliwie nazywa się osobę rasy czarnej.

Przykłady:

W czerwcu 1972 roku uzyskał na Wydziale Geodezji Górniczej AGH stopień naukowy doktora nauk technicznych.

(<http://www.geod.agh.edu.pl/abwydzialu/pracownicy.html>)

We wtorek 7 grudnia 2004 r. o godzinie 15.30 w sali 215A odbędzie się spotkanie z doktorem Jerzym Skorupką, adiunktem w Katedrze Postępowania Karnego UWr, a także prokuratorem Prokuratury Apelacyjnej we Wrocławiu.

(<http://knpk.prawo.uni.wroc.pl>)

Panie doktorze, jakie są wskazania do badania dolnego odcinka przewodu pokarmowego?

(www.resmedica.pl)

Doktor, der, -oren

1. höchster akademischer Grad, der durch die Dissertation, mündliche Prüfung und schriftliche Forschungsarbeit erworben wird;

2. Träger eines Dokortitels;

3. (pot.) Arzt.

Beispiele:

Ein Doktor – oder Professortitel ruft nach wie vor Respekt in der Gesellschaft. (www.doktormacher.info/main.html)

Anschließend hatten wir noch die Möglichkeit uns über die Schulsysteme in Deutschland und Finnland mit Frau Doktor Iris Mortag aus der erziehungswissenschaftlichen Fakultät an der Leipziger Universität zu unterhalten.

(<http://daf.eduprojects.net/dafinfo>)

„Herr Doktor, ich habe ein Zwei Euro Stück verschluckt und lauter Kleingeld gekackt!” – „Beruhigen Sie sich, ist verständlich, gnädige Frau, Sie sind ja auch in den Wechseljahren!“

(<http://www.witze4u.de>)

drakoński

ostry, bezwzględny, okrutny

Przykład:

Drakoński wyrok 9 lat łagru dla Michaiła Chodorkowskiego.

(www.serwisy.gazeta.pl/swiat/1,34180,2739621.html)

drakonisch

hart, streng

Beispiel:

Drakonische Strafen für Hooligans.

(<http://www.nzz.ch>)

Zdecydowana większość par wyrazowych to internacjonalizmy, istotny jest również udział słownictwa fachowego, pomimo że leksemy pochodzą ze słownika ogólnego, a nie specjalistycznego. Można się spodziewać, że analizując leksykę specjalistyczną poszczególnych dziedzin, tych internacjonalizmów i prawdziwych przyjaciół byłoby więcej. Oczywiście są różnice między poszczególnymi dziedzinami – np. język prawniczy – zarówno polski, jak i niemiecki – posługuje się leksyką rodzimego pochodzenia, nieco więcej internacjonalizmów jest w języku „klasycznej” techniki, a bogaty w nie jest np. język telekomunikacji lub tzw. wysokich technologii (high-tech).

Problematyka prawdziwych przyjaciół tłumacza wydaje się niedocenianym, lecz istotnym zagadnieniem dla dydaktyki i praktyki przekładu. Przecież „wspólna” leksyka to dobrych kilkaset par wyrazowych – tylko w zakresie języka ogólnego, które zrozumieć i aktywnie stosować można na zasadzie analogii. Świadomość ta z powodzeniem może owocować powstaniem strategii komunikacyjnych usprawniających odbiór bądź tworzenie obcojęzycznego tekstu przez tłumacza.

Literatura

- Bolinger, D. L. „1464 Identical Cognates in English and Spanish”, [w:] *Hispania* 31 (1948), s. 271–279.
- Braun, P., Schaefer, B., Volmert, J. (red.), 1990, *Internationalismen. Studien zur interlingualen Lexikologie und Lexikographie*, Tübingen.
- Chodacka, M., Schöffel, H. J., 2000, „Es gibt auch »Echte Freunde« in der Fremdsprache”, [w:] *Studia Germanica Posnaniensia XXVI*, s. 169–182.
- Hengst, K., 1977, „Lehnwort – Internationalismus – Analogonim: Zur Semantik fachsprachlicher interlingualer Analogonyme im Russischen und Deutschen: H. H. Bielfeldt zum 70. Geburtstag”, [w:] *Zeitschrift für Slawistik* 22, s. 250–259.
- Jabłoński, M., 1990, *Regularität und Variabilität in der Rezeption englischer Internationalismen im modernen Deutsch, Französisch und Polnisch: aufgezeigt in den Bereichen Sport, Musik und Mode*, Tübingen.
- Koessler, M., Derocquigny, J., 1928, *Les faux amis ou Les trahisons du vocabulaire anglais: Conseils aux traducteurs*, Paris.
- Lipczuk, R., 1992, „Internacjonalizmy a »fałszywi przyjaciele tłumacza«, <http://www.lingwistyka.uni.wroc.pl/jk/JK-07/JK07-lipczuk.pdf>.
- Lipczuk, R., 1991, „»Falsche Freunde des Übersetzers« als Gegenstand der

- linguistischen Forschung und der lexikographischen Praxis”, [w:] *Acta Universitatis Nicolai Copernici. Filologia germańska* 14, s. 95–102.
- Lipczuk, R., 1993, „Faux Amis. Tautonymy. Internationalismen”, [w:] *Studia i materiały. Germanistyka* 10, s. 29–38.
- Lipczuk, R., 2000, „Falszywi przyjaciele tłumacza’ w słownikach niemiecko-polskich”, [w:] *Problemy frazeologii i leksykografii*, Kątny, A., Hejwowski, K. (red.), Olecko, s. 13–21.
- Lipczuk, R., Bilut-Homplewicz, Z., Kątny, A., Schatte, Ch., 1995, *Niemiecko-polski słownik tautonimów*, Warszawa.
- Lipczuk, R., Buncič, D., *An online hypertext bibliography on false friends*, www.lipczuk.buncic.de.
- Lipczuk, R., Pötschke, H., 1992, „Internationalismen im deutschen und polnischen Sportwortschatz”, [w:] *Deutsch als Fremdsprache* 2/1992, s. 104–108.
- Słownik języka polskiego PWN*, 1995, Szymczak, M. (red.), Warszawa.
- Szulc, A., 1984, *Podręczny słownik językoznawstwa stosowanego*, Warszawa.
- Szulc, A., 1997, *Słownik dydaktyki języków obcych*, Warszawa.
- Wilczyńska, W., 1992, „»Faux amis« czy »amis infideles« – definicja a praktyka”, <http://www.lingwistyka.uni.wroc.pl/jk/JK-07/JK07-wilczyńska.pdf>.

“True friends” in the teaching and practice of translation

(summary)

The article attempts at filling the gap in the linguistic research of the phenomenon “true friends of the translator”, i.e. word pairs in two languages, which are identical or so similar that it is possible to construct a word equivalent in one language as an analogy to the word form in the other.

The author analyses the occurrence of these words in translations of popular and special texts (Polish and German) as well as factors allowing to distinguish between “true” and “false friends“. Apart from formal differences, e.g. distinct genus, numerus, different word formation morphemes and significant irregularities in pronunciation and orthography, differences may concern semantics, pragmatics and stylistics of lexemes. If the word equivalent in one language has more or different meanings than it does in the other language, it is called a tautonym (Lipczuk 1985 et al). The pragmatic and stylistic differences consider the distinct usage of lexemes with similar meanings in particular languages. For example, English and German lexemes *syntactic/syntaktisch* are used in standard and specialist communication, whereas the Polish adjective *syntaktyczny* occurs in special linguistic language and the other adjective, *składniowy*, rather in standard language.

Most false and true friends are internationalisms; many of them come from specialist terminologies although they have become a part of standard vocabulary and are present in universal bilingual dictionaries.

The author presents her own dictionary project that aims to collect the true friends of the translator in Polish and German and to lemmatize them in a dictionary not only in their specific meanings but also in authentic contexts. These efforts are to support teaching and practice of translation.